

Redactioneel

Het eeuwige dictee

Het is weer tijd voor de Harrie Koverts. Vraag me niet waarom. Misschien komen ze uit een ver land waar het nu oogsttijd is of zijn we als zuinige Nederlanders alleen in de decembermaand bereid de prijs van deze luxe-sperzieboon te betalen. Bij de aanschaf van het laatste maaltje werd mijn ijdelheid weer eens gestreeld. Ik weet het veel beter dan mijn groenteboer. Harrie Koverts is helemaal geen familie van Granny Smith; het is gewoon *haricots verts*. Voor de lichte trots die ik op zulke momenten voel, schaam ik me altijd een beetje. Het is immers geen enkele verdienste om toevallig te weten hoe je deze groente spelt.

Hoe zou de winnaar van Het Groot Dictee der Nederlandse Taal zich nu voelen? Trots, denk ik. Maar misschien voelt hij toch ook een beetje nattigheid. Is dat quasi deftige gedoe met al die hoofdletters wel koosjer? En waarom deden de organisatoren van dit evenement zo lollig over meneer Freriks die als een echte bovenmeester de spiekende leerlingen de klas uitstuurt? Zo werd in de *Volkskrant* van 22 november immers de voorronde aangekondigd.

'Spelbederf is taboe tijdens Het Groot Dictee der Nederlandse Taal. Wie het waagt straks in de Eerste Kamer te spieken, wordt door meneer Freriks subiet naar de wandelgangen verwezen. Bovendien is er een vierkoppige jury in de zaal die men niet zomaar iets op de mouw spel(d)t. Duizenden televisiekijkers zullen u nawijzen op straat wanneer zij u in het Groene Boekje hebben zien gluren.

En dan nóg iets: de voorkeurspelling houdt niet in dat iedereen mag spellen naar eigen keuze. Misschien zullen de NOS en de *Volkskrant* ooit een prijs uitloven voor de mooiste spelling. Maar ditmaal houden we ons koelbloedig aan de juiste schrijfwijze, aan de regels die door de taalautoriteiten zijn gedicteerd.'

Regels! Taalautoriteiten!

Een autoriteit is iemand die denkt dat hij het het beste weet. Dus wat gebeurde er toen in 1947 zes Nederlandse en zes Belgische deskundigen in een commissie werden gezet om de spelling van het Nederlands vast te leggen? Oscar de Wandel, algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie, vertelt daarover in het *NRC-Handelsblad* van 3 juli 1990: 'De commissie besloot één spellingwijze als uitgangspunt te nemen en het alternatief 'erachter' te zetten. Er waren geen verplichtingen, iedereen moest zelf maar bepalen wat hij het beste vond. De commissie stemde over ieder afzonderlijk woord. Dus als op een dag twee progressieve Vlamingen afwezig waren, koos men de vorm die bij de Nederlanders de voorkeur genoot. Zo kwam er natuurlijk niet veel logica in.'

Zo is het maar net. En daarom zitten we sinds 1954 – dat over elk woord stemmen duurde even – met een onnavolgbare spelling. Ik doe maar een greep. Bekritisieren, criticaster, criticus, kritiek, kritisch, kritiseren: voorkeurspelling. Becritizeren, becritiseren, kritikaster, kritizeren, kritiseren: mag ook. Kritikus, critiek, critisch: fout. Regels!

Gelukkig komt daar verbetering in. Op 10 september 1990 is er een commissie geïnstalleerd die zich gaat buigen over een eenvoudiger spelling. Aan de spelling van de werkwoordsvormen wordt niet gesleuteld. Er moet alleen een regeling komen voor de spelling van de bastaardwoorden (*c* of *k*, *th* of *t*, *qu* of *kw*, enzovoort), de verbindingsletters ('oorlogsschip' of 'oorlogschip', 'bessesap' of 'bessensap') en de diacritische tekens ('Jan's boek' of 'Jans boek'). De commissie zal medio 1992 haar nieuwe regeling voorleggen aan het Comité van Ministers van de Taalunie. Hebben we dus dit jaar voor het laatst het grote dictee gehad? Volgend jaar december is spellen immers een fluitje van een cent. Volgens De Wandel hoeft er misschien helemaal geen nieuwe woordenlijst te komen: 'Wellicht volstaat een nieuwe regelgeving. Dan zou er alleen een lijst van uitzonderingen moeten komen, want die hou je altijd. Je kunt niet zomaar alle *c*'s in een *k* gaan veranderen. Het woord «computer» is zo ingeburgerd dat het zich niet gemakkelijk laat vernederlandsen. Een tekst moet wel goed leesbaar blijven. Het nieuwe woordbeeld mag niet te veel afwijken van het huidige.'

Dat je niet alle *c*'s door een *k* kunt vervangen, snap ik. De commissie zal dus woorden als 'cent', 'citroen', 'cijfer', 'cirkelzaag' en 'cyclus' op de lijst van uitzonderingen moeten plaatsen. Maar op welke regel wordt hier een uitzondering gemaakt? Toch niet de regel dat als je een *s* hoort soms een *s* schrijft ('sigaar') en soms een *c* ('cigarillo') en dat als je een *k* hoort het soms een *k* is ('kompres') en soms een *c* ('compressor'). Regels! Er is maar één regel: kijk in het groene boekje.

Ik ben het met De Wandel eens als hij zegt dat er in de huidige woordenlijst niet veel logica zit. Maar zijn optimisme over die lijst van uitzonderingen slaat nergens op. Dat wordt een hele lange lijst, een nieuw groen boekje. Medio 1992 halen ze nooit en die logica komt er ook niet. Ik geloof er niets van dat de commissie zó doortastend optreedt dat alle als *s* uitgesproken *c*'s een *s* worden en alle *c*'s die als *k* klinken een *k*. Toegegeven, 'communicatie' wordt dan misschien wel 'kommunikatie', maar 'concern' nog lang geen 'konsern' en 'charmant' nog geen 'sjarmant'. De Wandel zegt het zelf: 'Een tekst moet wel goed leesbaar blijven. Het nieuwe woordbeeld mag niet te veel afwijken van het huidige.' Dat wordt dus weer schipperen en compromissen bedenken. De logica zal wel weer ver te zoeken zijn.

Is dat erg? Ja en nee. Het is niet erg als we ervan uitgaan dat de spelling van het Nederlands een onlogisch geheel is en blijft, dat een woordenlijst geen logica maar woordvormen moet bevatten en dat de winnaar van het grote dictee niet intelligent is dan de winnaar van een potje Mens-erger-je-niet. Het is wel erg als we denken dat spelling met logica te maken heeft en dat iemand die deze logica kan volgen daarom ook wel intelligent zal zijn.

Lastig blijft het onder alle omstandigheden. Leerlingen moeten hoe dan ook fatsoenlijk leren spellen. En we zitten natuurlijk nog jaren met dat idiote Groot Dictee opgescheept.

Erik Blankesteijn & Bart van der Leeuw

Vernieuwing van leesonderwijs *Strategieën en routines*

Onderwijsvernieuwing is geen eenvoudige zaak. Alle inzet ten spijt blijkt de praktijk vaak zo weerbarstig dat vernieuwingspogingen blijven steken. In deze bijdrage demonstreren de auteurs dit probleem aan de hand van een voor Moer-lezers vertrouwde kwestie: het strategie-georiënteerde leesonderwijs. Daartoe beschrijven ze eerst een nieuwe serie lessen voor Functioneel Lezen en laten ze zien hoe een van deze lessen in de praktijk wordt uitgevoerd. Uit die observatie blijkt dat deze nieuwe benadering moet concurreren met oude routines. Ze concluderen dat de discussie over het leesonderwijs niet alleen moet gaan over wat nu de 'beste' methode is, maar ook over de manier waarop 'vertrouwde' routines van leerlingen en leerkrachten vernieuwing bemoeilijken.

Het artikel van Van Wendel de Jooode over strategie-georiënteerd leesonderwijs (Van Wendel de Jooode 1990) heeft de tongen losgemaakt. De rijke oogst aan reacties is grofweg in twee typen te onderscheiden. Op de eerste plaats borduurt een aantal mensen inhoudelijk voort op het lesprotocol: de eigenaardigheden van schoolse interactiepatronen worden onder de loep genomen door Mazeland (1990), Kramer (1991) en in mindere mate door Verhoeven (1990).

Op de tweede plaats gaat een aantal mensen in op de zuchtende vraag van Van Wendel de Jooode naar strategie-georiënteerd leesonderwijs dat wel werkt: een kleurrijke schakering van andere wegen wordt ons gewezen door Gerritsen (1990), Van Loon & Visser (1990) en Rutten (1990). Het laatstgenoemde type van reacties betreft vooral de serie lessen, die Van